

Statsmeteorolog Smebye vant saken mot Staten

Staten ble kjent uberettiget til å pålegge ham å bruke læreboknormalen i opplesning av værmeldingene. «Fritagelsen» kjent ugyldig

Statsmeteorolog Sigurd Smebye, som anla sak mot Staten fordi Kirke- og undervisningsdepartementet 2. mars 1962 «fritok» ham for å lese værmeldingene i Kringkastingen, har vunnet saken. Oslo byrett ved dommer Alf W. Østensen avsa igår følgende dom:

I. Det kgl. kirke- og undervisningsdepartementets fritagelse av statsmeteorolog Sigurd Jahr Smebye for opplesning av værmeldinger i Norsk Rikskringkasting, meddelt ham i brev av 2. mars 1962 fra Meteorologisk institutt, kjennes ugyldig fra det tidspunkt dommen er blitt rettskraftig.

II. Staten ved Det kgl. kirke- og undervisningsdepartementet kjennes uberettiget til å pålegge statsmeteorolog Sigurd Jahr Smebye at han under opplesning av værmeldinger kun skal benytte de former som fremgår av læreboknormalen av 1959 med tillatte sideformer.

III. Staten ved Det kgl. kirke- og undervisningsdepartementet betaler 2000 — to tusen — kroner til Sigurd Jahr Smebye som erstatning for en del av hans saksomkostninger.

I premissene for denne dom tar retten først for seg saksøkerens påstand om at departementet skal kjennes uberettiget til å pålegge ham å bruke læreboknormalens former ved opplesning av værmeldingene. Staten har under saksbehandlingen påberopt seg forskjellige momenter som hjemmel for et slikt pålegg. Det gjelder bl. a. den kgl. Fortsatt side 18, spalte 1.

(Statsmeteorolog —)

Forste gratulant var statsmeteorolog Smebyes mor, Ingeborg Jahr Smebye, som her leser lykkeskningstelegrammer sammen med sin sønn.

Fortsatt fra 1. side.

Statsmeteorolog —

resolusjon av 3. april 1959 om ny læreboknormal, en kgl. resolusjon av 16. oktober 1959 om en stortingsmelding om sprogbruken i Kringkastingen, Stortingets vedtak av 25. februar 1960 i forbindelse med denne stortingsmelding, et styrevedtak av Norsk Rikskringkasting av 25. mai 1959, rettet 24. september samme år, — og endelig henstillinger om normering av værmeldingene fremsatt overfor Smebye av hans faglige overordnede.

Sprogdringene

Vedkommende alle disse mulige grunnlag bemerker retten at det blir spørsmål om hvilke krav det må stilles til den formelle fremgangsmåte når det gjelder fastsettelse av en instruks fra Staten til visse av dens tjenestemenn om at de skal rette seg etter bestemmelser som etter en del av sitt innhold og av historiske grunner betegnes som rettskrivningsreformer, men som innebærer så store sprogdringer som rettskrivningsreformen av 1938 med revisjonen av 1959. At det er tale om ganske store sprogdringer er på det rene. Det partene er uenige om er om reformen av 1938 med revisjonen av 1959 var av en annen karakter enn reformene av 1907 og 1917 på grunn av sprogdringene ved den siste reform. Retten nevner her at i forhold til saksøkeren kommer endringene av 1938 inn i bildet med full tyngde nå fordi det ikke ved utførelsen av den kgl. resolusjon av 1938 om rettskrivningsreform ble gitt noe pålegg om sprogformen i Meteorologisk institutt. Retten ser det slik at det minste krav det kan være tale om å stille er at instruksene må fastsettes i statsråd ved kgl. resolusjon eller med hjemmel i kongelig resolusjon. Det gjelder en sak av viktighet og derfor en sak som etter Grunnlovens prgf. 28 må behandles i statsråd. At det er tale om en sak av viktighet i relasjon til Grunnlovens prgf. 28 har man et tydelig uttrykk for i den praksis som er etablert ved resolusjonene av 1907, 1917 og 1938 når det gjelder gjennomføring i skolen og i sentraladministrasjonen i reformer i skriftsproget. For at de aktuelle krav overfor bl. a. meteorologene må sees som en sak av viktighet taler ytterligere at det allerede før retningslinjene om målbruken i programtjenesten var vedtatt av styret i Norsk Rikskringkasting, var reist spørsmål om ikke det å sette opp regler om sprogformen ved opplesning var å gå inn på talesprogets område, og om det ikke trengtes lov- hjemmel for et slikt skritt.

Statsrådshandling et minstekrav

Det syn at behandling i statsråd er et minstekrav har en sterk støtte i at Kirke- og undervisningsdepartementet selv har ment å ha fått utvirket en kgl. resolusjon som hjemler pålegget om bruk av en bestemt målform ved opplesning av værmeldinger i Kringkastingen og i realiteten har påberopt seg denne resolusjon overfor Smebye allerede før saksanlegget.

Retten tar så for seg den kgl. resolusjon av 3. april 1959 om ny læreboknormal, hvor departementet bl. a. fikk fullmakt til å fastsette når de nye regler skulle gjelde «i skole og administrasjon». Retten erklærer seg her enig med saksøkeren i at utarbeidelse og opplesning av værvarsler ikke kan gå inn under begrepet administrasjon.

Et ønske fra stortingsflertallet

— Foredraget til den kgl. resolusjon gir ikke støtte for den oppfatning Staten har hevdet, anfører retten videre. — I foredraget står følgende som siste ledd av et referat av synspunktene til flertallet i kirke- og undervisningskomiteén da den behandlet stortingsmeldingen om læreboknormalen: «Den nye læreboknormalen burde og leggjast til grunn for målbruken i administrasjonen og for offentlig målbruk i det helle, såleis i værvarslingstenesta, offisielt målbruk i Norsk Rikskringkasting m. v.» Dette er etter ordlyden et referat av et ønske fra flertallet i stortingskomiteén. Det står ikke noe i foredraget ellers om dette ønske. Departementet har ikke i foredraget gitt uttrykk for noe standpunkt til det. Det har således ikke gitt uttrykk for at komitéflertallets ønske burde imotekomes eller kommentert det på noe vis. Foredraget gir det inntrykk at det var departementets mening først ved en senere anledning å ta opp spørsmålet om innføring av læreboknormalen som

grunnlag for «offentlig målbruk» i det hele, derunder i værvarslingstjenesten og i Norsk Rikskringkasting. I betraktning av de mange spørsmål som komitéflertallets ønske åpenbart måtte reise, synes dette også naturlig. Det måtte være behov for en ganske grundig utredning. Retten henviser her til den omfattende behandling som noen av spørsmålene senere fikk i forbindelse med retningslinjene for målbruken i programtjenesten. Det umiddelbare inntrykk foredraget gir er i hovedsaken blitt bekreftet av vidneprovet fra vedkommende ekspedisjonssjef i Kirke- og undervisningsdepartementet. Han har forklart at den form som den kongelige resolusjon av 3. april 1959 fikk ved at Stortingets uttalelse om målbruk i Kringkastingen og dermed også i meldinger er tatt inn i foredraget, men ikke i resolusjonen, har sammenheng med at departementet på det tidspunkt visste at saken var under arbeid i Norsk Rikskringkasting.

— Det er etter dette klart, uttaler retten, — at den kgl. resolusjon av 3. april 1959 ikke inneholder hjemmel for Kirke- og undervisningsdepartementet til å bestemme at læreboknormalen skal gjelde for målbruken ved utarbeidelse av værmeldinger i Meteorologisk institutt og ved opplesning av dem for kringkasting.

Ingen klar hjemmel

Retten går videre utførlig inn på de øvrige momenter som Staten har påberopt seg som hjemmel for pålegget til Smebye og finner at der ikke i noe tilfelle foreligger tilstrekkelig hjemmel for pålegget. Rettens overveielser på dette punkt konkluderer med følgende:

Retten har altså funnet at det ikke hittil er truffet noen bindende bestemmelse om målformen ved utarbeidelsen av værmeldinger og ved opplesningen av dem i Norsk Rikskringkasting, selv om man går ut fra at det bare trengtes kgl. resolusjon og ikke lov som hjemmel.

Efter dette behøver retten ikke å ta standpunkt til saksøkerens påstand om at et gyldig krav om bruk av en bestemt målform ved opplesning av værmeldingene ikke kan fremsettes overfor ham uten hjemmel i lov. Man behøver heller ikke å gå inn på om det er grunnlag for et forskjellig syn på kravet til hjemmel med hensyn til pålegg om målformen ved utarbeidelsen og ved opplesningen.

«Fritagelsen»

Retten går så over til kravet fra Smebye om at fritagelsen av ham for opplesning skal kjennes ugyldig. Her melder det seg noen tvil, sier retten.

Den opplesning av værmeldinger i Norsk Rikskringkasting som en rekke funksjonærer i Meteorologisk institutt foretar kan, som det har vært gitt uttrykk for fra Statens

side, overføres til Norsk Rikskringkasting, dersom dette viser seg hensiktsmessig. I kraft av sin styringsrett kan Staten også når som helst fritta en meteorolog for opplesning når det skjer med en saklig grunn. Det er mulig at Staten prinsipielt også kan fritta en meteorolog for opplesningen uten å gi noen grunn. Her er imidlertid situasjonen at det er gitt en grunn — den at saksøkeren ikke er villig til å bruke den offentlige målformen — og denne grunn bygger direkte på en forutsetning om at de henstillinger saksøkeren hadde fått om å bruke læreboknormalen med tillatte sideformer ved opplesningen av værmeldinger var å oppfatte som pålegg gitt i henhold til rettslig bindende bestemmelser. Av denne forutsetning følger igjen at han måtte ansees som en illojal tjenestemann når han ikke etterkom henstillingene.

Et tydelig uttrykk for både forutsetningen og det offisielle syn på saksøkeren finner man i Rikskringkastingens brev av 6. januar 1962 til Kirke- og undervisningsdepartementet. Også utad måtte Smebye fremtre som illojal tjenestemann. Når det nå har vist seg at det ikke finnes noen holdbar hjemmel for et krav om at saksøkeren skal bruke en bestemt målform, svikter en forutsetning for fritagelsen. Det er da heller ikke mulig å opprettholde synet på Smebye som en tjenestemann som er illojal overfor rettslig bindende bestemmelser.

Slik om forholdene ligger an i saken ville det virke støtende og må antas å stride mot den alminnelige rettsbevissthet om fritagelsen skulle opprettholdes efter at det ved dom er konstateret at den bygget på en sviktende forutsetning. Det kan ikke ansees rettmessig å opprettholde fritagelsen efter dette tidspunkt. Det er her tale om et tjenesteforhold som er forutsatt å være varig slik at den ellers naturlige reaksjon hos en arbeidstager ved støtende behandling — å avbryte tjenesteforholdet — ikke er aktuell. Staten kan ikke høres med at tjenestemannen får nøyse seg med at han har fått fastslått at det krav Staten stillet til ham var uberettiget og at han ellers må avfinne seg med fritagelsen. Retten finner således at også punkt I i saksøkerens påstand må tas til følge.

Statsråd Sivertsen gratulerer

Kirke- og undervisningsministeren, statsråd Heige Sivertsen, ville igår ikke kommentere byrettens dom i saken mot Smebye, som fikk medhold på alle punkter i sin påstand. Statsråden sa at departementet ville gå nøyse gjennom dommen og premissene for den, og fant det naturlig også å avvente regjeringsadvokatens uttalelse før det ble tatt standpunkt til eventuelt å søke saken bragt inn for høyere rettsinstanser.

— Men det er grunn til å gratulere Smebye og hans advokat med resultatet, sa Sivertsen. På spørsmål om dommen kom overraskende på ham personlig, svarte statsråden at han ikke på forhånd hadde gjort seg opp noen mening om hvordan «oddsene» stod, men at han naturlig nok var sikker på at departementet hadde tilstrekkelig hjemmel for sitt vedtak.

„Jeg håper Staten nu vil vise toleranse —“

«Det nytter å slåss». «Rettsferdigheten skjer fyldest». Dette var teksten i to telegrammer av den bunke statsmeteorolog Sigurd Jahr Smebye mottok igår. Og telefonen bragte enda flere hilser fra lyttere, ukjente og kjente, som ser frem til den dag riksmålet igjen kan lyde fra meteorologenes studio

— Det har vært spennende uker mens jeg har ventet på dommen, sier Smebye. — Jeg har på ingen måte fryktet utfallet, men en nervepåkjenning blir det iallfall når så meget avhenger av utfallet. Jeg har fått mange brev fra ganske ukjente mennesker, og har satt stor pris på den støtte de har gitt meg. Jeg følger også nu at det ikke bare er jeg, men svært mange med meg som har vunnet denne saken.

— Venter De at Staten anker?

— Det er det umulig for meg å si noe om. Jeg er ikke mer enn såvidt fått lest igjennom premissene, men jeg håper jo at Staten gitt seg nu og viser toleranse —

— Deres kolleger gleder seg vel også?

— Det har jeg absolutt fått inntrykk av.

— Kan det tenkes at flere av de meteorologer som tjenstgjør foran mikrofonen nu vil tillate seg å bruke det sprog som faller dem naturlig?

— Jeg tror nok at det er en lettelse blant meteorologene over dommen og at den kan resultere i at ord som faller naturlig for hver enkelt av dem brukes. For min egen del kan jeg si at jeg derved oppnår å få gitt mer presise uttrykk i varslene, noe som sikkert også vil komme publikum til gode

— Kan De trekke andre konklusjoner av dommen?

— Jeg tror at folk er blitt mer oppmerksom på hvilken betydning sprogsaken har for hver enkelt av oss. Det er mange som har våknet og jeg tror riksmålsbevegelsen har vunnet enda flere tilhengere.

— Og når regner De med å være på plass bak mikrofonen igjen?

— Det avhenger jo av om Staten påanker saken. Men jeg ser frem til å ta fatt påny, sier statsmeteorolog Sigurd Smebye.

«Et varsko til alle sprogreformatorer»

— Jeg er selvsagt meget tilfreds med dommen, uttaler høyesterettsadvokat W. Mønter Rolfsen på Aftenpostens henvendelse.